

УДК 338.15

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В УМОВАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОД ЄС
ЩОДО БЕЗПЕКИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE CONDITIONS OF THE IMPLEMENTATION
OF THE EU AGREEMENT ON THE SAFETY OF WATER RESOURCES

Людмила ЛЕВКОВСЬКА,
доктор економічних наук,
Державна установа «Інститут
економіки природокористування та
сталого розвитку Національної академії
наук України», Київ

Ludmila LEVKOVSKA,
Doctor of Economic Sciences,
Public Institution «Institute of Environmental
Economics and Sustainable Development of the
National Academy of Sciences of Ukraine»,
Kyiv

Галина ТИТАРЕНКО,
доктор економічних наук,
Державна установа «Інститут
економіки природокористування та
сталого розвитку Національної академії
наук України», Київ

Galina TITARENKO,
Doctor of Economic Sciences,
Public Institution «Institute of Environmental
Economics and Sustainable Development of the
National Academy of Sciences of Ukraine»,
Kyiv

Олександра ТИТАРЕНКО,
компанія «KARCHER», м. Київ

Oleksandra TITARENKO,
«KARCHER» Company, Kyiv

Визначено основні проблеми формування державно-приватного партнерства у водогосподарському комплексі України у процесі імплементації угод ЄС щодо екологічної безпеки. Наведено напрями оптимізації фінансового забезпечення державою проектів модернізації досліджуваної сфери.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, імплементація, європейські угоди, модернізація, водні ресурси.

The main problems of the formation of the state-private partnership (PPP) in the water-and-gas complex of Ukraine have been identified with the process of adaptation of the EC schodo ecologic bake. It is put hats optimizatsii fiansovogo zabezpechennja derzhavoju proektiv in modernizatsii islidzhuvanoї sphere.

Key words: private-state partnership, implementation, European support, modernity, water resources.

Постановка проблеми. В нашій країні сформовано умови для впровадження проектів державно-приватного партнерства (ДПП) у галузі водокористування, але Угода про асоціацію між Україною та Євросоюзом потребує реформування системи державної підтримки та її адаптації до європейського законодавства. Необхідність удосконалення фінансової підтримки з боку держави важлива не лише в контексті зближення з ЄС, а й можливості раціоналізувати витрачання державних коштів, зокрема на модернізацію та реструктуризацію підприємств водогосподарського комплексу.

Отже, розробка механізму ДПП у водогосподарському комплексі є найактуальнішим завданням.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Механізми та інструменти фінансової підтримки бізнесу в Україні розглядалися в працях В. Гейця, І. Булкіна, О. Голиченка, І. Єгорова, Ю. Кіндзерського, Т. Остапенко, Л. Федулової, інституціональне підґрунтя трансформації системи управління водним господарством на основі застосування угод ДПП – М. Хвесика, В. Голяна, А. Сундука. Питання інституціональної підтримки імплементації вимог ЄС (усіх положень 29 директив у секторі «Навколишнє природне середовище») для реалізації екологічної

політики в системі забезпечення сталого розвитку регіонів України досліджували вітчизняні науковці О. Веклич, І. Бистряков.

Незважаючи на значимість проведених досліджень, досі не сформована теоретико-методологічна основа державної фінансової політики щодо проектів модернізації підприємств водного господарства в умовах євроінтеграційних змін, яка повинна базуватися на комплексності, результативності взаємодії окремих її складових та враховувати вимоги Європейського Союзу щодо екологічної безпеки регіонів.

Мета статі – визначити механізми підвищення ефективності державної фінансової підтримки в межах застосування

ДПП щодо модернізації проектів водогосподарського комплексу України.

Виклад основного матеріалу. Державно-приватне партнерство у природокористуванні – це взаємовигідна співпраця між державою і підприємствами-інвесторами приватного сектору в цілях розробки, планування, фінансування, будівництва й експлуатації об’єктів природоохоронного значення, зокрема водогосподарського комплексу. Про доцільність застосування механізмів такого партнерства свідчать дані, отримані в результаті математичного моделювання, а саме залежність загальних капітальних інвестицій, що має складний поліноміальний характер (рис. 1).

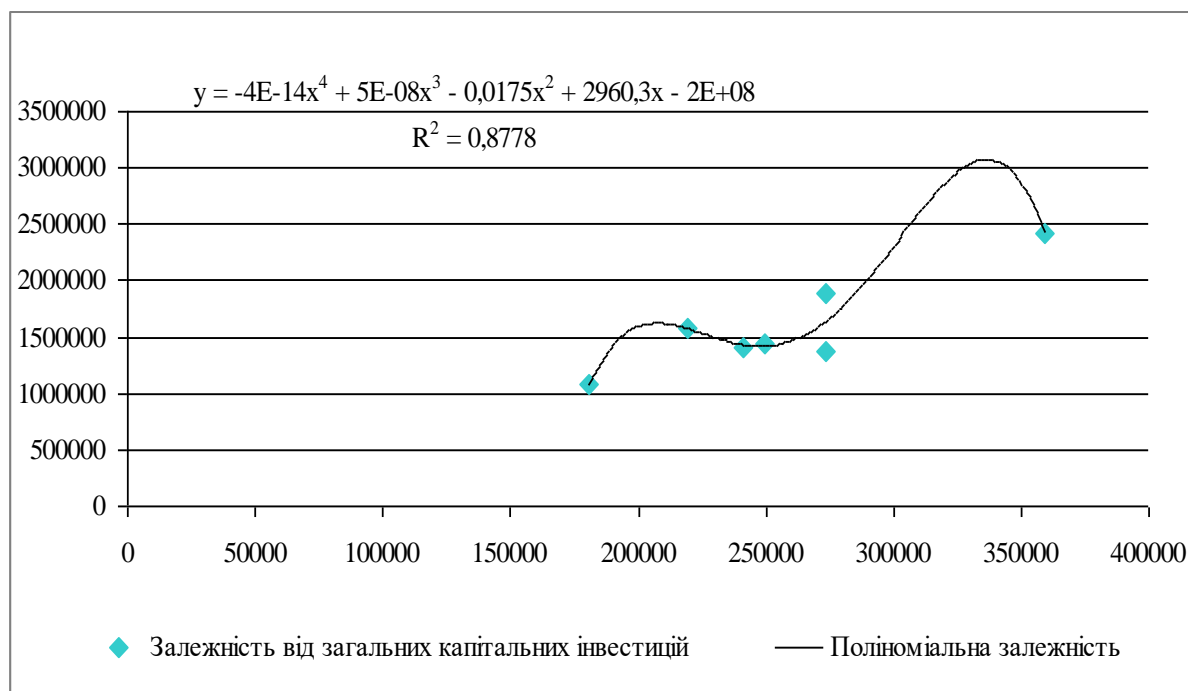

Рис. 1. Поліноміальна залежність ВВП від загальних капітальних інвестицій (розроблено авторами)

У процесі побудови моделі залежності капіталовкладень держави в розвиток підприємств України з метою зростання ВВП визначено, що існує часовий лаг, тобто вкладені інвестиції потребують певного часу для впровадження інноваційних проектів.

Одержаний результат дає підстави для висновку щодо необхідності збільшення державних та приватних інвестицій у сектор наукових розробок, активізацію державно-приватного партнерства в інноваційній діяльності підприємств України, зокрема водогосподарського комплексу.

Враховуючи вимоги щодо імплементації угоди з Євросоюзом, необхідно чітко визначити обсяги і типи державної допомоги в рамках інвестування проектів ДПП у досліджуваній сфері. Згідно з вимогами Закону України «Про державну допомогу суб’єктам господарювання» стосовно такої допомоги, яка надаватиметься підприємствам на підтримку окремих галузей економіки (п. 8 ч. 2. ст. 6 п. 8 закону), варто встановити її цільову спрямованість на закриття неконкурентоспроможних підприємств водогосподарського комплексу і здійснення

науково-дослідної та інноваційної діяльності, пов'язаної зі збереженням та очищенням водних ресурсів. Також потрібно законодавчо закріпити можливість бюджетної підтримки спільних інвестиційних проектів бізнесу і держави. Для цього у Бюджетному кодексі України пропонується уточнити визначення поняття державного інвестиційного проекту як такого, що може реалізовуватися шляхом інвестування з бюджету в об'єкти державної власності, у тому водогосподарської галузі територіальних громад.

Наразі підходи до надання підтримки підприємствам в Україні та ЄС мають певні відмінності.

По-перше, це стосується обсягів підтримки: упродовж 2004–2017 рр. державна допомога бізнесу в Україні суттєво перевищувала її рівень в ЄС (відповідно 10–12 порівняно з 0,5–0,6 % від ВВП). Після 2013 р. спостерігалася тенденція зменшення цього показника, але це пов'язано суто з політичними подіями.

Основна частина державного фінансування в системі водного господарства ЄС спрямована на так звану горизонтальну допомогу (для реалізації проектів модернізації), розвиток малого та середнього бізнесу в ЖКГ, регіональний розвиток тощо. В Україні переважає допомога окремим секторам та підприємствам, тобто секторальна, частка якої перевищує 95 % її загальних обсягів. У країнах ЄС цей показник становить менше ніж 15 % і припадає на підприємства так званих чутливих галузей. Горизонтальна допомога в Україні незначна, а підтримання природоохоронних заходів, зокрема модернізація водогосподарського комплексу, не належить до пріоритетів державної політики.

По-друге, надання допомоги з боку держави не передбачає досягнення конкретних показників діяльності підприємств і строків, протягом яких це має бути здійснено.

По-третє, в українському законодавстві не прописані вимоги про надання підтримки на рівні необхідного мінімуму для досягнення чітко визначених цілей. Якщо допомога перевищує критично необхідний обсяг, то державні ресурси використовуються неефективно, якщо ж вона менша – досягнення поставлених цілей неможливе. У процесі прийняття рішень про надання

допомоги такий необхідний мінімум не визначається, а законодавство не містить відповідних вимог та підходів. Не встановлюється також, в якій пропорції відбуватиметься фінансування за рахунок державних і власних ресурсів підприємства.

Отже, держава не спроможна забезпечити прогресивний розвиток підприємств водного господарства на тлі інституціональних обмежень.

Враховуючи напрями активізації державного регулювання системи водогосподарювання України в умовах інтеграційних змін (рис. 2), доцільно визначити можливі сценарії розвитку ДПП у цій сфері.

Таким чином, передбачено чотири ймовірні сценарії державно-приватного партнерства у водогосподарському комплексі України в умовах євроінтеграції:

1. Україна свідомо наближається до набуття членства в ЄС, послідовно запроваджуючи встановлені процедури, міжнародні стандарти та приєднуючись до стратегічних цілей Євросоюзу. При цьому екологічний розвиток, зокрема збереження водних ресурсів, безпосередньо узгоджується з досягненнями в науково-технічній сфері (НТС), як зазначено в стратегіях ЄС. Через це відбувається природна поступова інтеграція вітчизняної науково-технічної та інноваційної сфери до відповідної європейської системи разом із економічною інтеграцією за умов досягнення Україною належного рівня економічного зростання. З метою прискорення інтеграційних процесів можна якомога більше активізувати науково-технічне та інноваційне співробітництво з провідною державою, що посилить присутність української НТС в Євросоюзі. Ефективному вибору нашої країни може сприяти порівняння місця НТС в її економічній системі, яке визначається за обсягом витрат на дослідництво і раціоналізаторство (ДіР) та інвестицій в Україну, що дорівнює ступеню зацікавленості в розвитку відносин із нашою державою. Так, інвестиції Німеччини, Нідерландів, Австрії є найбільшими (за даними Держстату, 2013 р. – 5,9; 5,3 і 2,8 млрд дол. США відповідно), які і витрати на ДіР серед держав-членів ЄС. Тому активізація співпраці в цьому напрямі сприятиме прискоренню інтеграційних процесів.

Рис. 2. Напрями активізації інноваційної діяльності в економіці України в умовах євроінтеграції (розроблено авторами)

З такою ж метою можна намагатися активізувати взаємовідносини з корпоративними лідерами, тобто компаніями, які займають провідне місце в галузях економіки країн (галузеві лідери). Співпраця нашої держави з країнами, в яких витрати на ДіР є середніми або низькими, а інвестиції в Україну незначними, обмежується здебільшого виконанням спільних проєктів у рамках програм ЄС і публікаціями, обміном науковцями, що має велике значення для наближення вітчизняної НТС до міжнародного рівня, але проривної інтеграційної ролі може не відігравати. Перспективною щодо активізації інтеграційних процесів у галузі водозбереження слід вважати участь відповідних ДіР в економічних кластерах ЄС, ініціалізація останніх з географічно близькими країнами Спільноти (Угорщиною, Польщею, Румунією).

2. Незалежно від інтеграційних процесів Україна проводить послідовну політику щодо пошуку ніш, які може заповнювати вітчизняний науково-технічний комплекс у міжнародному розподілі науково-технічних робіт. Така діяльність передбачає поглиблений аналіз сильних сторін вітчизняної НТС, її можливостей задовольнити конкретні потреби ринку, зацікавленості провідних компаній, у тому числі водогосподарського комплексу. Зазначене сприятиме розвитку інтеграційних процесів, тобто забезпечить українській НТС дійсний статус невід'ємної частини наукового і технічного простору ЄС.

3. Україна зосереджується переважно на соціальних наслідках науково-технічної та інноваційної діяльності, а не показниках економічної ефективності. Такі соціальні показники, як комфортабельність, якість життя, збереження природних ресурсів, зокрема водних, можуть стати найвищим пріоритетом науково-технічної та інноваційної політики, а також, відповідно, фінансування проєктів і робіт. Це зумовить поступову переорієнтацію науково-технічного та інноваційного потенціалу країни на соціальні пріоритети. Такий сценарій матиме позитивний вплив на формування державної науково-технічної та інноваційної політики, яка матиме ознаки унікальності й теоретично може сприяти більш ефективному пошуку ринкових ніш.

4. Україна запроваджує цілеспрямовану політику всебічного поліпшення

інвестиційного клімату, що передбачає сприяння як прямим, так і портфельним інвестиціям, зокрема у водогосподарських галузях. Це може зумовити активізацію корпоративних процесів злиття та придбань і відповідну реалізацію інноваційних рішень на території нашої держави, що позитивно впливатиме на інтеграційні процеси. Реалізація сценарію передбачає активну участь українських високотехнологічних компаній в аукціонах спеціалізованих європейських і світових бірж.

Висновки. В Україні наразі активно відбуваються процеси, пов'язані з розширенням співпраці з ЄС, у тому числі в науковій та науково-технічній сфері, а також поступове наближення вітчизняної наукової, технічної та інноваційної діяльності до євростандартів.

Поглиблення інтеграції може включати такі послідовні етапи: формування митного союзу, спільного ринку, економічного та монетарного союзу і, нарешті, повна економічна інтеграція. Останній етап є, по суті, федералізацією і передбачає значні обмеження щодо здійснення самостійної економічної політики, повний монетарний союз і гармонізацію бюджетно-податкової політики. Зважаючи на те, що водогосподарська сфера є невід'ємною частиною економічної системи держави, її інтеграція має повторювати шлях економічної інтеграції. Втім, слід зазначити, що ступінь інтеграції у водогосподарському комплексі країн ЄС залишається чинником, притаманним рівню економічного розвитку, а не формальному членству в будь-якому економічному союзі. Про це свідчить, зокрема, активність науково-технічної співпраці країн ЕФТА, пріоритетом якої залишається тісна співпраця з Євросоюзом. Загалом інтеграція в науково-технічній та інноваційній сферах передбачає:

- уніфікацію підходів і практик у науково-дослідній сфері та наукоємних галузях економіки;
- взаємне підвищення продуктивності наукової, технічної та інноваційної діяльності;
- усунення прямих і непрямих перешкод на шляху співпраці у досліджуваній сфері;
- зниження або повне скасування фінансових витрат, пов'язаних із науково-технічним та інноваційним обміном, і відповідне підвищення продуктивності.

Активізація міжнародної наукової діяльності, участь у заходах щодо обміну досвідом та знаннями (конференціях, семінарах), спільні публікації, апроксимації регуляторного середовища, приєднання до рамкових міжнародних програм розвитку науки і техніки не є запорукою інтеграції, тобто набуття українською НТС статусу невід'ємної частини європейського науково-технічного та інноваційного простору. Це можна вважати лише наближенням її стандартів до міжнародних. Таким чином, інтеграція є свідомим вибором, а її ступінь залежить від політичних та економічних намірів держави та відповідної активної державної політики.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості: наук. доп. [Електронний ресурс] / В.М. Геєць, Т.О. Остапко. – Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/sr/293.pdf>.
2. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: [монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2012. – 400 с.
3. Безпека водних ресурсів України у глобальному вимірі: [монографія] / [за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М.А. Хвесика]. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 500 с.
4. Формування рентних відносин у водному господарстві України: [монографія] / [за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М.А. Хвесика]. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 328 с.
5. Економічні механізми національної екологічної політики в системі сталого розвитку України / [Веклич О.О., Кобзар О.М., Колмакова В.М. та ін.]; за наук. ред. проф. Лизуна С.О. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014 – 280 с.

References

1. Heiets, V.M., Ostashko, T.O. (2016). Implementatsiia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS: ekonomichni vyklyky ta novi mozhlyvosti [Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU: Economic Challenges and New Opportunities]. Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/sr/293.pdf>. [in Ukrainian].
2. Hvesyk, M.A. (Eds.). (2012). *Institutsionalizatsiya prirodno-resursnih vidnosin* [Institutionalization of natural resource relations] Kyiv: Public Institution "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine" [in Ukrainian].
3. Hvesyk, M.A. (Eds.). (2013). *Bezpeka vodnih resursiv Ukraini v globalnomu vimiri* [Safety of water resources of Ukraine is in the global measuring] Kyiv: Public Institution "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine" [in Ukrainian].
4. Hvesyk, M.A. (Eds.). (2014). *Formuvannya rentnih vidnosin u vodnomu gospodarstvi Ukraini* [Forming of the rent relations in a water sector of Ukraine]. Kyiv: Public Institution "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine" [in Ukrainian].
5. Veklich, O.O., & Kobzar, O.M., & Kolmakova, V.M. et al. (2014). *Ekonomichni mehanizmi natsionalnoyi ekologichnoyi politiki v sistemi stalogo rozvitku Ukraini* [Economic mechanisms of national ecological politics in the system of sustainable development of Ukraine]. S.O. Lizun (Eds.). Kyiv: Public Institution "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine" [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20 червня 2018 року